

Viite: VN/11505/2021 Pyyntö ennakkokommenteille: matkalippujen tarkastajien koulutusvaatimukset

Paikallisliikenneliiton ennakkokommentit säädöshankkeeseen

Paikallisliikenneliitto kiittää hankkeen käynnistämisestä.

Lain joukkoliikenteen tarkastusmaksusta (11.5.1979/469) mukaan tarkastajaksi hyväksytään tarkastusmaksun perimisoikeuden saaneen julkisyhteisön virkasuhteessa oleva, 18-vuotias, rehelliseksi ja luotettavaksi tunnettu henkilö. Laissa säädetään myös, että tarkastajan on tullut hyväksytysti suorittaa koulutus, minkä sisällöstä säädetään tarkasti **Liikenne- ja viestintäministeriön asetuksessa matkalippujen tarkastajilta ja tarkastuksessa apuna olevilta järjestyksenvalvojilta vaadittavasta koulutuksesta (867/2006)**.

Olemme pyytäneet, että koulutusvaatimusten joustavoittamista tarkasteltaisiin. Kyse on toimialasta, johon koulutetaan yleisesti aikuisopiskelijoita ja alan vaihtuvuus voi olla suuri.

Koulutus nykymuodossaan on kallis ja raskas järjestää pienempien joukkoliikennealueiden tarpeisiin, eikä koulutusta tällä hetkellä toteuta muut kuin Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä tarkastajilleen. Palvelun volyyymi ja koulutettavien määrät ovat muilla toimivaltaisilla viranomaisilla ja kaupunkiseuduilla huomattavasti pienemmät.

Koulutusvaatimusten joustavoittaminen ei estäisi HSL:ää pitämästä omaa koulutustaan sisällön, määrän ja hyvien koulutuskäytäntöjen osalta nykyisellään.

Matkalippujen tarkastukseen liittyy julkinen intressi kerätä matkalipputulot yhdenvertaisesti kaikilta. Tarkastamiselle on tarve muillakin paikkakunnilla kuin HSL -alueella. Lisääntyvä avorahastus ja helpottuva lipun hankkiminen ja käyttäminen vähentävät kuljettajien roolia seurannassa. On tarpeen satunnaistarkastuksilla huolehtia maksaneisuudesta. Tarkastustoiminta on myös osa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaamista joukkoliikenteessä.

Lähtökohtana lipuntarkastajan työssä suoriutumiselle on tunnistaa, mitä osaamista lipuntarkastajan tehtävässä vaaditaan ja mitä oikeuksia ja velvollisuuksia tarkastajilla on. Asetuksessa (867/2006) mainitut tiedot ja taidot ovat työssä tarpeellisia, mutta tulee pohtia, onko niistä tarpeen nykyisen asetuksen tarkkuudella säätää. Koulutusta on asetuksen mukaan toteutettava 80 tuntia luento-opetuksena ja 80 tuntia työharjoitteluna.

Säädöshankkeen yhteydessä tulisi tarkistaa koulutuksen määrä ja sisältö, harkita oppituntiopetuksen vähentämistä ja työharjoittelun suhteellisen osuuden lisäämistä sekä sallia oppituntiopetus etä- ja verkko-opetuksena. Koulutettavan hyväksi tulisi lukea soveltuva koulutus tai kokemus vastaavista tehtävistä, kuten pysäköinnintarkastajana tai vartijana. Koulutus tulisi voida järjestää myös joukkoliikenneviranomaisten yhteistyönä, jolloin järjestäminen olisi kustannustehokkaampaa.

Laki joukkoliikenteen tarkastusmaksusta määrää, että Liikenne- ja viestintäministeriö valvoo tarkastusoikeuden antaessaan, että tarkastajien perehdyttäminen ja tarkastusmaksujärjestelmästä yleisölle tiedottaminen on asianmukaisesti suunniteltu. Lain mukaan alueen poliisilaitos hyväksyy tarkastajat, ja valvoo tarkastustoimintaa. Perusteet poliisiviranomaisten valvonnalle ja ohjaukselle lienevät siinä, että kyse on rangaistuksen luonteisten hallinnollisten kurinpitomaksujen määräämisestä. **Säädöshankkeen yhteydessä on varmasti hyvä arvioida myös lakiin kirjatut tarkastamisen ja tarkastajien hyväksymismenettelyt vastaamaan mahdollisesti muuttuvaa koulutusasetusta.**

Muuta taustatietoa tarkastajien koulutuksen ja osaamisvaatimusten suunnitteluun

Tarkastajien toimenkuva toteutuisi pienemmillä paikkakunnilla todennäköisesti monipuolisempina kuin pelkkänä lipuntarkastuksena. Tehtäviin voisi sisältyä esimerkiksi pysäköinninvalvontaa ja joukkoliikenteen lipuntarkastusta. Tehtävänkuvaan voisi sopia myös joukkoliikenteen sopimuksen mukaisen laadun toteutumisen seuranta.

Työsopimuslaista ja työturvallisuuslaista tulee työnantajalle yleisvelvoite huolehtia, että työntekijä voi suoriutua työstään ja velvoite huolehtia työturvallisuudesta työntekijän suojelemiseksi tapaturmilta ja terveydellisiltä vaaroilta. Työn kuormitus- ja vaaratekijät on otettava huomioon.

Kunnallisen pysäköinnintarkastajan kelpoisuusvaatimuksena on Lain pysäköinninvalvonnasta (727/2011) mukaan tehtävien hoitamiseen tarpeellinen liikennettä ja joutokäyntiä koskevien sääntöjen tuntemus. Merkittävä osa pysäköinnintarkastamisen opettelusta tapahtuu työtä harjoittelemalla ja tekemällä, esimerkiksi parityöskentelynä toisen ammatissa olevan kanssa. Samankaltaista lipuntarkastukseen on, että pysäköinnintarkastajat voivat työssään joutua kohtaamaan vaikeita tilanteita, henkistä ja fyysistä uhkaa. Työn luonne otetaan huomioon pysäköinnintarkastajien perehdytyksessä, koulutuksessa ja työsuojelutoimissa. Myös kunnallisen pysäköinnintarkastajan on lipuntarkastajan tapaan oltava virkasuhteessa julkisyhteisöön.

Lipuntarkastajan oikeuksiin kuuluu lipun tarkastamisen lisäksi ottaa kiinni ilman matkalippua oleva matkustaja, joka ei luotettavasti selvitä henkilöllisyyttään. Tarkastaja voi myös poistaa tällaisen matkustajan kulkuneuvosta, jollei poistaminen matkustajan ikä ja muut seikat huomioon ottaen ole kohtuutonta tai aiheuta vaaraa matkustajan terveydelle. Myös bussinkuljettajan tehtäviin sisältyy oikeus poistaa kulkuneuvosta häiriötä aiheuttava matkustaja, joka kuljettajan kiellosta huolimatta on jatkanut häiriön aiheuttamista. Lipuntarkastajien ja myös bussinkuljettajien, on mahdollisuus saada tilanteisiin virka-apua poliisilta.

Suomen Paikallisliikenneliitto ry
Minna Soininen, toiminnanjohtaja

Paikallisliikenneliitto edustaa 14 toimivaltaista joukkoliikenneviranomasta, jotka järjestävät liikennepalveluja kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla ja vastaavat yli 80 %:sta Suomen maajoukkoliikenteen matkoista. Jäseniämme ovat Helsingin seudun liikenne (HSL), Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Oulun, Porin, Salon ja Raaseporin kaupungit, Meri-Lappi sekä Tampereen ja Turun joukkoliikenneyksiköt. Yhteistyöjäseniämme ovat kahdeksan ELY-keskusta, Pääkaupunkiseudun Junakalusto Oy ja TVV Lippu- ja maksujärjestelmä Oy.